

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้พิธีกรรมผีป๋ายอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลริมปิง และศึกษากระบวนการของพิธีกรรมผีป๋ายในการนำเอาความเชื่อ ความหมาย คุณค่าของพิธีกรรมผีป๋ายมารับใช้/จัดการปัญหาในชุมชนตำบลริมปิง โดยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเชื่อ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณีความเชื่อผีป๋าย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในพื้นที่ 10 หมู่บ้าน ตำบลริมปิง อำเภอเมืองลำพูน โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผีป๋าย เช่น ผู้สืบทอด ผู้ร่วมพิธีกรรม และครอบครัวผู้สืบทอดสายสกุล ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน จำนวน 23 คน และศึกษาข้อมูลเก่าผีจำนวน 3 ตระกูล โดยทำการศึกษาเชิงลึก 1 ตระกูล ซึ่งเป็นตระกูลใหญ่ในตำบลริมปิง วิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกต แล้วนำมาจัดประเภทหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีป๋ายยังคงอยู่ในสังคมล้านนาและมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวล้านนา โดยชาวล้านนาเชื่อว่าผีป๋ายมีบทบาทสำคัญซึ่งแยกเป็น 3 ประเด็นด้วยกันคือ บทบาทของผีป๋ายต่อบุคคลและครอบครัว บทบาทของผีป๋ายต่อเครือญาติ บทบาทต่อสังคม ประเพณีเกี่ยวกับผีป๋ายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ พิธีกรรมที่จัดเป็นประจำสม่ำเสมอ และพิธีกรรมที่จัดตามวาระและโอกาสต่างๆ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีป๋าย คือ พิธีกรรมผีเสื้อบ้านเสื้อเมือง ซึ่งเป็นผีดี เช่นเดียวกัน ทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองหมู่บ้าน คอยดูแลสมาชิกในหมู่บ้านให้อยู่อย่างมีความสุข ซึ่งคนในชุมชนได้เรียนรู้พิธีกรรมผีป๋ายอย่างมีส่วนร่วมผ่านขั้นตอนของพิธีกรรมผีป๋ายที่จัดขึ้นในชุมชน มีการสรุปบทเรียนร่วมกับชุมชนภายหลังจากการเข้าร่วมพิธีกรรมและสร้างกระแสของชุมชนให้เห็นถึงคุณค่า ความหมายของพิธีกรรมผีป๋าย โดยการสอดแทรกเนื้อหาในเวทีของการประชุมแกนนำองค์กรในชุมชน และบูรณาการในกิจกรรมของเทศบาลตำบลริมปิง นอกจากนี้ยังได้สอดแทรกอยู่เนื้อหาการเรียนการสอนของเด็กนักเรียนโดยนาร่องใน 1 โรงเรียนในชุมชนตำบลริมปิง นอกจากนี้ได้นำคุณค่า ความหมายของพิธีกรรมผีป๋าย ไปปรับใช้สังคมตำบลริมปิง อำเภอเมืองลำพูน โดยได้ดึงเอาจุดเด่นของผีป๋าย คือความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติต้นตระกูลผีป๋าย “เก่าผี” ไปจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนในกรณีพิพาทต่างๆของคนในชุมชน ซึ่งก็ช่วยให้ความขัดแย้งและความรุนแรงลดระดับลง จนสามารถเจรจายอมรับซึ่งกันและกันได้

นับได้ว่าพิธีกรรมผีป๋ายได้ดำรงอยู่คู่กับสังคมล้านนาอย่างยาวนาน โดยกระบวนการปรับปรนเพื่อการอยู่รอดมาโดยตลอด การถูกกระทบจากความคิดความเชื่อใหม่จากสังคมภายนอก ผ่านสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่และความคิดทางวิทยาศาสตร์รวมถึงคุณค่าทางวัตถุนิยม เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ผีป๋ายลดบทบาทและความสำคัญลงไป ชาวล้านนาจึงต้องปรับความคิดความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมผีป๋ายให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อที่จะให้พิธีกรรมผีป๋ายสามารถดำรงอยู่เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของชาวล้านนาต่อไป